

ROLLER OG GENSTANDE

DRENGENE

ANULA: Dit hår har du ladet vokse, så du nu kan binde det op i en knude på siden af hovedet. Denne mode har du taget til dig, efter at du tjente som lejesoldat for sveberne i en årrække. Her var det skik og brug, at alle krigere bar deres hår sådan. Din sjæl har svært ved at falde til ro, derfor har du også rejst omkring i Romerriget. På disse rejser har du skaffet dig et gladius-sværd og et cirkusbæger, som minde om de gladiator kampe, du har overværet i amfiteatrene. Det var blodige kampe mellem mennesker og dyr, oftest med døden til følge.

[Cirkusbægre fra Nordrup i Sorø amt og Himlingøje på Stevns.](#)

Cirkusbægrene er glasbægre med påmalede motiver. Som regel er det dyrene fra de grusomme kampe i Roms arena, det såkaldte cirkus, der er afbildet. Ud over dyrekampe foregik der også gladiator kampe i Roms arena, hvor mennesker kæmpede mod dyr eller hinanden. Cirkusbægre var meget værdifulde, og blev importeret til Danmark fra Romerriget. På bægrene her ses dyrekampe. Du kan se cirkusbægrene fra Nordrup og Himlingøje i rum 19 på Nationalmuseet.

BERA: I modsætning til de andre krigere i din landsby, så er du den stolte ejermand af et sværd. Sværdet har tilhørt en romersk soldat, en legionær som det hedder i Romerriget. Du har ladet dig fortælle, at grebet på dit sværd er lavet af en kæmpe tand fra et dyr, der lever nede i solen. Ud over de store tænder skulle dyret også have en meget lang næse. Du er glad for, at der ikke lever sådan nogle dyr ude i jeres skov. Din stolthed er imidlertid din ringbrynje, som du har ladet fremstille til dig. Den består af 23.000 ringe, har lange ærmer og vejer 10 kg. Nogle ville måske kalde dig en blærerøv, men der er vel ingen skam i at have god smag og vise det.

[Ringbrynje fra Vimose.](#)

Ringbrynjen skulle beskytte krigeren mod sværdhug eller lignende i nærkamp. Ringbrynjen kunne derimod ikke altid beskytte mod bueskytternes pile. I romersk jernalder fremstillede man nemlig sømformede pilespidser, som var designet til at kunne gennemtrænge ringbrynjer. Denne ringbrynje består af mere end 20.000 sammennittede jernringe og vejer små 10 kg. Sandsynligvis har man haft et bælte på, for at fordele vægten bedre efter samme princip som hofte-remmen på en rygsæk.

Du kan se ringbrynjen på Nationalmuseet i rum 19.

BIDAWARIJAR: Blodet, skrigene og smerten. Det er sådan, du oplever krigen som feltskærer. Det er dit job at lappe de faldne krigere sammen igen, hvis det er muligt. Du kan standse blødninger, rense sår, skære dødt væv bort og lukke sår. Ved dit bælte har du altid din pung med knive, pincet, knoglesav og slåentorne til at lukke sårene med. Hjemme i landsbyen er du en vigtig person. Det sker tit, at landsbyens beboere opsøger dig, hvis de har skåret sig, brækket noget eller lignende. Hvis du ikke kan hjælpe dem, så kan kun guderne hjælpe.

Kirurgiske instrumenter.

Slåentorne, knoglesav og to kirurgiske knive fra Illerup Ådal.

De afbarkede slåentorne blev brugt til at lukke sår med. Tornen blev stukket på tværs gennem såret, hvorefter en tråd blev bundet omkring tornens frie ender. De afbarkede slåentorne indeholder et bakteriedræbende stof, som hjælper såret med at hele.

<http://www.illerup.dk/>

Du kan se lignende kirurgiske knive i rum 19 på Nationalmuseet.

FRODA: Du er en velhavende mand. Din gård er landsbyens største, du huser endda din egen smed i en lille bygning uden for hovedhuset. Du er også den stolte ejer af en bronzebeslået pragtvogn. Den bruger du kun til særlige lejligheder, som når der for eksempel skal tages varsler. Så bliver de hellige, hvide heste, som ellers bliver opdrættet ude i skoven, spændt for vognen. Hestene er gudernes fortrolige, og de ved derfor, hvad fremtiden bringer. Du går ved siden af hestene og iagttager deres vrinsken og prusten, for du har en særlig evne til at forstå hestene og omsætte deres lyde til gode råd om fremtiden.

Dejbjergvognen fra Præstegårdsmosen ved Dejbjerg i Vestjylland.

I slutningen af 1800-tallet fandt man under tørvegravning to vogne i en mose i Vestjylland. Vognene var dekoreret med kostbare bronzebeslag. Vognene blev skilt ad og lagt i mosen omkring 100 f.Kr. Der er fundet seks sådanne pragtvogne i Danmark. Måske var vognene fra Dejbjerg et offer til modergudinden Nerthus, som man forestillede sig kørte rundt, og besøgte sine tilhængere på denne måde. På vognene kunne man blandt andet transportere de store, hellige sølvkar, som f.eks. Gundestrupkedlen.

Du kan se den ene Dejbjergvogn i rum 16 på Nationalmuseet.

HAGIRADAR: Hele familien hjælper til på gården, for der er nok at se til. I har både får, geder, svin og kvæg på gården og en hund til at passe på dem. På dine marker dyrker du byg, hvede og havre. Du pløjer marken, spreder gødning, sår korn, høster korn og pløjer igen. Det samme hvert år, men med svingende udbytte. For at sikre en god høst er det en god idé at ofre noget af den gode høst til guderne, så hjælper de til med at gøre høsten god igen året efter. Byg og havre er godt som dyrefoder, men byg kan også bruges til en gæret drik som din kone laver, og til grød.

[Ard fra Hindsted ved Ålborg.](#)

Buearden var det vigtigste jordbrugsredskab i ældre romersk jernalder. Plovskæret bestod ikke af jern, men af træ. Alligevel kunne arden bryde den tørre jord. Denne form for ard blev allerede brugt i bronzealderen, og blev brugt helt frem til vikingetiden, hvor man opfandt ploven, der kunne vende jorden. De fleste bønder dyrkede byg på deres marker, men også hvede og havre var efterspurgt. Du kan se Døstrup arden i rum 19 på Nationalmuseet.

HARJA: Når der skal bygges et nyt hus i landsbyen, så er det en fælles opgave. Det tager cirka en måned at bygge huset, hvis alle, der kan, hjælper til. Det er dig, der leder og fordeler arbejdet, når et nyt hus skal bygges. Mændene fælder træer og rejser skelettet. Kvinderne fletter væggene af grene og tætner dem for vinden med lerklining. Der skal samles strå til taget, og lergulvet skal stemples hårdt, det hjælper børnene med. I østenden af huset skal der bygges båse til dyrene, i vestenden skal der bygges senge og anlægges et ildsted, som maden kan tilberedes på. Du sørger næsten altid for, at der bliver sat en lille krukke med mad ned i et af stolpehullerne, en gave til huset, så dets beboere aldrig kommer til at sulte.

[Kam fra Vimose.](#)

Denne kam af knogle har muligvis tilhørt en mand ved navn Harja for omkring 1850 år siden. Kammen er fundet i Vimose på Fyn, og blev lagt i mosen omkring 150 e.Kr. Runeindskriften på kammen er den ældste vi kender, og mandnavnet Harja er dermed også det ældste personnavn, vi kender fra vor oldtid. Det ældste alfabet, vi kender fra Norden, er runealfabetet kaldet futhark, der består af 24 tegn. Alfabetet er opkaldt efter de første seks runer i alfabetet. Inspirationen til runealfabetet stammer fra Middelhavet, hvor man i romersk jernalder brugte det latinske alfabet.

Kammen fra romersk jernalder kan ses i rum 19 på Nationalmuseet.

HARKILAR: Temperaturen når op på 1200°, inden malmen smelter. Som smed kender du værdien af godt jern og arbejdet med at fremskaffe det. For at nå op på de temperaturer, du skal bruge, må du først fremstille trækul, og det tager flere dage at forberede og brænde træet. Herefter må du ud og samle myremalm på marken. Myremalmen rister du i et bål, inden du brænder den i din jernudvindingsovn. Resultatet er en klump af jern og slagge. For at få slaggen ud af klumpen varmer du klumpen op i din esse og hamrer den til på din ambolt af sten. Først nu er jernet rent og klar til at blive forarbejdet til knive, økser, sakse, mejsler, bæltekroge, og hvad landsbyens beboere ellers har brug for.

Blæsebælg.

Tvedelt mundstykke af træ til en blæsebælg og trælister til pumpning af de to bælgposer. Blæsebælgen blev ofret til guderne i Nydam mose sammen med arbejdsøkser, høvle, våben og tre store både mellem 200-400 e.Kr. Det var de besejrede hæres udrustning, man ofrede i moserne. Det betyder, at hæren også omfattede håndværkere som tømrere og smede. Det var sandsynligvis håndværkernes opgave at reparere udrustningen undervejs på rejsen. Du kan se mundstykket til en blæsebælg i rum 20 på Nationalmuseet.

HLEWAGASTIR: Havet er som en kvinde, lokkende, forførende, dødbringende og afgrundsdybt. Du har opholdt dig dit halve liv på havet, og i den anden halvdel har du bygget skibe. Du er i færd med at bygge et stort og flot egetræsskib, 23 meter langt bliver det. Du anvender en ny teknik, klinkbygning, som gør skibet stabilt og sødygtigt. Båden skal bruges af høvdingen og hans mandskab af roere, når han skal på besøg hos egnens andre høvdinge. Vandet er vejen frem på din tid, landjorden rummer alt for mange forhindringer.

Styreåre fra Nydam Mose.

Omkring 300-320 e.Kr. blev der ofret en båd af fyrretræ i Nydam Mose. Båden var 18,8 m lang, 3 m bred og 1,1 m dyb. Det var en robåd med plads til 22 roere. I Norden begyndte man først at bygge sejlskibe i vikingetiden. Selve roret til båden er 1,8 m langt og 0,5 m bredt. Fyrretræer af den størrelse, som båden blev bygget af, voksede ikke i Danmark i romersk jernalder. Båden kommer derfor sandsynligvis fra Vestnorge, Mellemsverige eller fra den sydlige del af Østersøen. Du kan se roret til fyrretræs båden i rum 19 på Nationalmuseet.

LETHRO: Kvinderne kaster skjulte blikke efter dig, når du kommer ridende på din hest. En af grundene hertil er dit flotte overskæg, som du plejer og passer hver dag. Hundrede mand har du under din kommando. Fra din hest kan du styre fodfolket nemt og bekvemt. Dine ryttersko er udstyret med sporer på hælene, så du kan styre din hest. Du er iført bluse, kappe og bukser med fødder i, når du ridder. Ved din side har du en kniv, til beskyttelse et skjold og som våben en lanse. I din pung ved livet har du desuden en kam og en pincet, så du altid er præsentabel.

Sporer fra Vimose af jern og bronze fra det 2. årh. e.Kr.

Denne form for sporer blev monteret på jernalderkrigerens lædersko. I området omkring Vejle og Kolding har man fundet flere grave med lignede sporer fra 1. og 2. årh. e.Kr. En af disse grave er Dollerup graven ved Kolding Fjord. Her blev en mand begravet med sporer, en guldfingerring og kostbart drikkeudstyr. Manden var sandsynligvis den beredne leder af en gruppe på omkring 100 krigere.

Du kan se sporer og hesteudstyr fra romersk jernalder i rum 19 på Nationalmuseet.

NITHJO: I krig er skjoldet lige så vigtigt som lansen, for uden beskyttelse bliver lansen hurtigt herreløs. Du er dygtig til at lave skjolde, der holder fjendens våben i skak. Du foretrækker at lave dine skjolde i elmetræ. Først høvler du brædderne, til de er cirka 1 cm tykke, og derefter sætter du brædderne sammen, så de danner et rundt skjold med en diameter på mellem 80 og 90 cm. For at gøre skjoldet ekstra holdbart betrækker du det med tarm eller læder, som du syr fast til kanten på skjoldet. Du er ikke den store kriger selv, men dine skjolde bliver båret af mange berygtede krigere.

Udgravning i Nydam Mose.

Billede fra udgravningen i Nydam Mose. I Nydam Mose ofrede de sejrende sønderjyder deres fjenders våben, både og udstyr igennem romersk jernalder. Her ses blandt andet et rundt skjold, hvor plankerne er gået fra hinanden. Inden våben, både og andet udstyr blev ofret i mosen, blev det ofte ødelagt totalt. Før pilen hen over skjoldet, og se hvordan et skjold kunne se ud i romersk jernalder. Tegningen viser et bemalet pragtskjold, som er pyntet med beslag i sølv og guld. I midten af et skjold fra romersk jernalder sad desuden en skjoldbule i metal som beskyttelse for hånden.

Du kan se skjoldbuler og våben i rum 19 på Nationalmuseet.

UNWOD: Jagten har altid været en vigtig del af dit liv. Dit syn er skarpt som rovfuglens, og din bue og pil dine bedste venner. Du laver selv dine buer og pile. Buerne snitter du af takstræ, og pileskafterne snitter du af fyr og ask. Pilespidserne laver du nogle gange selv af ben eller tak, men du kan også finde på at bestille jernspidser hos smeden. Når du er på jagt i skoven, bruger du pilespidser med et bladformet omrids, men i krig bruger du sømformede pilespidser. De smalle sømformede pilespidser kan nemlig bore sig vej direkte gennem en ringbrynje.

Pileskafter og pilespidser af ben.

På billedet er pilespidserne fra Vimose voldsomt forstørret i forhold til pileskafterne fra Nydam Mose. Fra Vimose kender man fire hele langbuer og en enkelt fladbue, alle af takstræ. Størstedelen af de 170 pilespidser fra Vimose er af jern, men cirka 1/3 er af knogle eller hjortetak. Bueskytterne var ikke en del af den organiserede hær i Norden før ved midten af romersk jernalder. Det er således de første professionelle kriger-bueskytters udstyr, vi har fundet i Vimose.

Du kan se buer, pilespidser og en pileskaft høvl i rum 19 på Nationalmuseet.

WAGAGASTIR: Et måltid uden mjød er som en dag uden solskin. Vin er heller ikke at foragte, men dit hjerte banker for mjød. Ingen gæst forlader din gård uden en god tår af de gyldne dråber, for den, der ikke drikker, er ikke til at stole på. *In vino veritas*, sandheden er i vinen, siger romerne, men mjød får også sandheden frem. Det har været din leveregel, og den har gjort dig gammel. Mjøden drikker du til daglig af et poleret kohorn, men ved gæstebud bliver mjøden serveret i det romerske drikkehorn af glas, som du har skaffet dig.

Drikkehorn af glas

Danskerne importerede allerede glas i form af perler i bronzealderen, men større ting af glas, såsom skåle og bægre, nåede først det danske område i det 1. årh. e.Kr. Germanerne havde ikke nogen pengeøkonomi som romerne. For at få fat i det eftertragtede glas måtte man således tilbyde romerne noget andet end penge. Romerne var interesserede i rav, gåsedun, oksehuder, sæbe, slaver, kvæg, skinker, pelsværk, farvemiddel og langt, lyst kvindehår. Det var sandsynligvis nogle af de handelsvarer, germanerne kunne tilbyde romerne i bytte for glas.

Du kan se drikkehornet på Nationalmuseet i rum 19

<http://www.natmus.dk/sw35722.asp>

WAGNIJO: Du lærte at tæmme ilden allerede som lille dreng. Du styrede blæsebælgene i din fars smedje, og det er fra ham, du har din viden om, hvordan jernet skal hamres, varmes og slibes. Dit speciale er lansens. Du laver både lansespidsen og lanseskæftet selv. Ved at montere en snor på lanseskæftet, kan du øge lansens rækkevidde betydeligt, eftersom snoren virker som en forlænget arm. Du opholder dig ikke gerne et sted for længe, men har det bedst med at være på farten. Dit navn er kendt, så når du kommer til en gård, mangler du hverken husly eller arbejde.

[Forstørret lansespids med runeindskrift fra Illerup samt lanse- og spydspidser fra Vimose.](#)

Wagnijo, der kan betyde den farende, var muligvis våbensmed omkring 200 e.Kr. Man har under alle omstændigheder fundet hans navn skrevet med runer på tre lansespidser, to fra Illerup og én fra Vimose. Det var normalt for de romerske håndværkere at give deres sværd et fabrikationsmærke; det kan danskerne have taget til sig i romersk jernalder.

Du kan se lansespidser på Nationalmuseet i rum 19

WIDUHUNDAR:

Lyt til denne vise,
kødet kan man spise.

Mælken kan man drikke,
af ulden kan man strikke.

Køer, får og geder,
skal gerne blive fedre.

Jeg tager dem med på enge,
Så'n er den gamle gænge.

Nogle synes, dit job er ensomt, men du nyder at opholde dig uden for landsbyens hegn med dyrene. Du er hyrde og sørger for, at dyrene altid har friske enge, de kan boltre sig på. Du sørger også for, at dyrene får nok at spise, når de om vinteren står på stald. Det gør du blandt andet ved at høste græs og grene med masser af friske blade om sommeren. Ud over hø og blade får dyrene også korn. Du kan godt lide at synge og spille på den lille fløjte, du har skåret af en skinnebenskogle fra et får.

[Fløjte.](#)

Fløjter og musikinstrumenter i det hele taget er sjældne i Danmark før vikingetiden. De har sikkert været der, men vi finder ikke så mange af dem. Den ældste fløjte, vi kender fra Danmark, stammer fra en stenalder-boplads fra Horsens fjord. En anden fløjte blev fundet i Lilleåen i Vesthimmerland. Denne knogle var skåret af en rørknogle fra et ungt rådyr og lagt i et lerkar. Fløjten på billedet stammer fra Hals Skanse ved Ålborg og kan dateres til jernalderen. Du kan se en lignende fløjte fra middelalderen i rum 107 på Nationalmuseet.

WULFAR: Du er kriger som din far før dig, og forhåbentligt din søn efter dig. Du har en gård, men bruger det meste af din tid på kamptræning og afslapning. Din kone kalder dig doven, men du mener selv, at det er vigtigt at koncentrere sig om de betydningsfulde ting i livet. Hårdt arbejde er for kvinder, børn og slaver. Du fornøjer dig gerne med at spille brætspil med dine venner, specielt *ludus latruncularum*, som du har lært af romerne under dit ophold som lejesoldat i Romerriget. Du har hjembragt sorte og hvide spillebrikker af glas fra Romerriget, og dem er dine venner meget misundelige på.

Terninger, spillebrikker og spillebrætter fra Vimose.

Takket være jernalder-menneskenes tradition med at ofre deres fjenders våben og personlige ejendele i de hellige moser efter en sejr, kan vi i dag danne os et billede af, hvad soldaterne fornøjede sig med i fritiden. I Vimose på Fyn er bevaringsforholdene for organiske materialer såsom knogle og træ gode. I begyndelsen af det 3. årh. e.Kr. ofrede man spillesager sammen med våben i mosen. Det drejede sig om spillebrikker af rav, ben, ler eller glas samt terninger og terningstokke af ben. Desuden blev der ofret fire spillebrætter med indridsede felter på den ene side og halvbuer og kredse på den anden. Du kan se spil og spillebrikker på Nationalmuseet i rum 19.

PIGERNE

AGILAMUNDO: Du har lært at tage varsler fra fuglenes flugt og skrig. Det er en evne, der kan bruges i mange sager. Høvdningen rådslår sig med dig, inden der planlægges større rejser eller fjendtlige togter. Folk lytter til dine råd, men det er ikke altid, de følger dem. Du kan også kaste lod, det gør du ved at skære en tynd gren af et frugtbærende træ og skære grenen ud i mindre stykker. Du snitter tegn ind i kvistene, som kun du kender betydningen af. Når den der har søgt råd har stillet sit spørgsmål, retter du blikket mod himlen og vælger ti kviste. Herefter kan du tolke kvistenes betydning i forhold til det, der blev søgt råd om.

Blidegn graven.

I det 1. årh. e.Kr. blev en rig kvinde begravet på Sydvestfyn ved landsbyen Brænde Lydinge nær Brahetrolleborg. Om halsen bar hun romerske glasperler og i fodenden af graven stod et skrin af lindetræ. Dette skrin indeholdt foruden kostbare romerske bronzesager også mystiske ting, såsom et søpindsvin, et stykke af en muslingeskal, noget af en økse fra stenalderen samt runde og ovale sten. Måske var kvinden en slags rig troldkvinde.

ALUKO: Enhver kriger med respekt for sig selv bærer et skjold. Du maler træskjoldene både på indersiden og ydersiden for at skræmme fjenden og for at give krigeren mod. De geometriske mønstre rammer skjoldet ind i røde, blå og mange andre farver. Farvepigmenter udvinder du af kul, kridt, okker, rust og meget andet. Limen, der skal binde farven til skjoldene, udvinder du blandt andet af hvedemel, linolie, kærnemælk og æg. Du har betragtet mændene når de drager i krig. Selvom du ved, det er farligt, så har du altid haft lyst til at tage med dem, bare for at se hvad der gemmer sig på den anden side af landsbyens hegn.

Udsnit af skjold fra Nydam.

Dette udsnit viser den bemalede bagside af et skjold. Forsiden var sandsynligvis også bemaleet. Imidlertid var forsiden sandsynligvis betrukket med tarm eller skind, og farven er derfor forsvundet med betrækket. Det var noget nyt, at man begyndte på at trække tarm eller skind ind over skjoldet i yngre romersk jernalder. Det gjorde skjoldet vandafvisende og mere holdbart. En regn af pile kunne let splintre et skjold uden betræk, men ikke med. Skjoldet stammer fra starten af det 4. årh. f.Kr.

Du kan se våben fra romersk jernalder på Nationalmuseet i rum 19

BLITHGUND: Da du var lille, nåede dit hår helt ned til taljen. Nu er det næsten altid sat op. Siden du var lille, har du været god til at sætte hår på såvel dig selv som på andre. Det kan tage flere timer at sætte en rigtig flot frisure. Du fletter gerne håret i mindre fletninger, som du så fletter sammen i nakken. Du kan også finde på at flette uldsnore ind i håret. Flere af kvinderne i landsbyen bærer desuden kyser eller en slags tørklæder, som de sætter fast med lange hårnåle.

Gundstrupkedlen og sølvplade herfra.

Kedlen består af næsten 9 kg rent sølv og er dermed det tungeste sølvarbejde, vi kender fra Danmarks oldtid. Sølvkedlen blev fundet i 1892 i Rævemosen ved Gundestrup i Himmerland. Oprindeligt stammer kedlen sandsynligvis fra Rumænien eller Bulgarien, omkring 1.700 km fra Himmerland i fugleflugt. På en af kedlens yderplader ses en kvindelig guddom, som er ved at få flettet hår af en anden kvinde.

På Nationalmuseet kan du se Gundstrupkarret i rum 17

FRAUJAWARU: Sidst på sommeren er det tid til at samle bær i skoven. Du lader dine døtre samle tyttebær og tranebær, for dem skal du bruge, når du brygger din berømte drik. Du skal også bruge byg og porse. Porsen finder du ved mosens bred. Når man gnider bladene, kan man fornemme porsens krydrede duft, som giver din drik den fine, krydrede smag. Drikken serverer du, når der er fest på gården. I små mængder sætter den folk i godt humør, i større mængder kan den gøre folk bedrøvede, søvnige eller ligefrem gale i hovedet. I større mængder gør den også tit folk glemsomme, og det kan være meget bekvemt for de gæster, der ikke når at stoppe drikkeriet i tide.

Juellinge graven og drikkehornene.

En fornem kvindes grav fundet på en lille gravplads ved Juellinge på Vestlolland. Kvinden var begravet fuldt påklædt og med sine kostbare smykker. I den lange smalle trækiste lå der bl.a. to drikkehorn ved den dødes hoved. Drikkehornene havde ingen fod, så man måtte drikke dem tomme i et drag. Som tegn på kvindens høje status havde hun desuden fået et kostbart romersk drikkeudstyr af glas og bronze med sig i graven. Bundfaldet i den store bronzekedel viste sig at stamme fra en gæret drik af byg, tyttebær, tranebær og porse.

Juellinge-graven kan du se på Nationalmuseet i rum 21

FROHLA: Du har altid været med på moden, og lige nu dikterer moden berlokker. Det er fine vedhæng til halskæden af guld. Din berlok er blevet fremstillet af en guldsmed med en mærkelig accent. Efter sigende kommer han fra den retning, solen står op i på årets korteste dag, når det er koldt, og landet er dækket af sne. Du har taget din røde dragt på i dag. Den består af et langt rør uden ærmer og med et bælte om livet. Din dragt er inspireret af de kjoler, nogle af de romerske kvinder bærer.

Berlok fra Norge.

Berlokkerne blev brugt som vedhæng i halskæden af de rige kvinder i det 1.-2. århundrede e.Kr. Berlokkerne krævede, at guldsmeden brugte nye avancerede teknikker, som først blev kendt i Sydsandinavien i det 1. århundrede e.Kr. Guldsmedene begyndte at dekorere det tynde guldblik med fine guldtråde (filigran) og små bitte guldkugler (granulation). Denne guldberlok stammer fra Norge.

På Nationalmuseet kan du se berlokker fra grave, offerfund og enkeltfund i rum 19.

HARISO: Lugten er kvalmende, men ikke for dig, for du har haft mange år til at vænne dig til lugten. Det er en blanding af skind, aske og rådnende kød. Du er garver, hvilket vil sige, at du garver skind og pelse fra de dyr, der bliver slagtet på gården. Du er i gang med at garve et rådyrskind. Først lægger du skindet i blød i aske og vand, en uge senere skraber du skindet fri for hår, fedt og blod, inden du hænger det til tørre. Dyrrets hjernemasse gnider du herefter ind i skindet, før du igen lægger det i blød i vand. Så er skindet klar til brug. Du kan desuden godt lide at gå tur ved havet, når der har været storm, for så finder du ofte det gyldne rav, som romerne er så glade for.

Huldremosekvinden og hendes dragt.

Huldremosekvinden var en af de mange mennesker, der blev ofret i ældre jernalder. Hendes dragt er den mest velbevarede kvindedragt, vi har fra jernalderen, kun skoene mangler. På overkroppen bar hun to skindslag, det ene over det andet. Et ternet uldtørklæde var viklet rundt om overkroppen, og et ternet uldskørt fuldendte påklædningen. Da hun blev fundet i 1879 i Huldremosen ved Ramten på Djursland, havde hun stadig den dragt på, hun blev begravet i i ældre romersk jernalder.

Huldremosekvinden kan du møde i rum 18 på Nationalmuseet.

<http://www.tollundmanden.dk/>

IDA: Du tumler ud af sengen. De spæde solstråler kommer kravlende ind ad dørsprækken. Dyrene er begyndt at røre på sig i staldenden af huset, og de skal malkes, så i kan få frisk mælk til morgenmad. Din far er landmand, så du har nok at se til. Resten af mælken fra køerne og gederne stiller du i et lerkar under et klæde, indtil fløden flyder ovenpå. Du pisker fløden, indtil den til sidst bliver til smør. Derefter tilsætter du salt, så smørret bedre kan holde sig og får lidt ekstra smag. Når du ikke arbejder, så elsker du at lege med dyrene på gården.

Sikar fra Nebel, Bjerre herred i Vejle amt.

En del af den mælk, man fik fra køer, geder og får blev drukket med det samme. Eftersom man ikke havde køleskabe i jernalderen, måtte man forarbejde mælken til enten smør eller ost, hvis den skulle holde sig i længere tid. Når man lavede smør, fik man et restprodukt, det vi kalder kærnemælk. Kærnemælken kunne varmes ved et bål, til den begyndte at skille. Ved at ligge et klæde ned i et lerkar med huller i bunden, kunne man herefter si vollen fra ostemassen. Således kunne den samme mælk bruges til at lave smør, kærnemælk, valle og ost af.

I rum 21 på Nationalmuseet kan du se en montre med lerkar fra romersk jernalder

INGIJO: Ild er ikke noget, man kan tage for givet på din tid. Det er dit ansvar at få gang i ildstedet om morgenen, så I kan varme jeres stive lemmer op ved bålet og få noget varm grød i maven. Hvis alle gløderne fra dagen før er gået ud, må du selv slå ild. Du bruger flint, svovlkis, en fyrsvamp, tørt mos og tørt hø til at få gang i ilden. Hvis ingen andre på gården kan få gang i ilden, så må du tit træde til. Du ved altid alt om, hvad der foregår i landsbyen, og du deler gerne dine oplysninger med de andre, når I sidder rundt om bålet.

Ildstål og ildslagningssten.

I romersk jernalder havde man nogle moser og søer som man betragtede som hellige. I disse områder kunne man blandt andet ofre sine fjenders våben efter en sejr som tak til guderne. Det var dog ikke kun fjendens våben, men også deres personlige ejendele som for eksempel kamme, tøj, spil og værktøj, der kom i mosen. I Vimosen og Nydam mose har man fundet ildstål af jern og spidsovale sten til at slå ild med. Ved at slå ildstålet sammen med stenen kom der gnister, man kunne fange med en tør fyrsvamp eller lignende.

Ildstål og ildslagningssten kan du se i rum 19 på Nationalmuseet.

INGUALBI: Du arbejder med opstadvæven (den opretstående væv) om eftermiddagen, når maden er lavet og dyrene fodret. Frem og tilbage, frem og tilbage. Tråden fører du med hånden, og det tager flere uger at lave et stykke stof, som er stort nok til at sy en kjole af. Du er god til at væve mønstre ind i stoffet, tern og ruder giver dragten karakter. Din veninde Nana hjælper dig ofte med at finde de rigtige planter til at farve ulden med. Ulden bruger du også, når du brikvæver bæltet og laver kyser i sprang. De andre kvinder i landsbyen beundrer dit håndværk, men misunder det vist også lidt.

Sort/hvid foto af vævevægte fra Sorte Muld på Bornholm.

Når arkæologerne udgraver en boplads fra jernalderen, så er det kun en lille del af det, der var en gang, der er bevaret. Træ, knogler og planter er som regel formuldet. Af selve jernalderhuset er der som regel kun bevaret aftryk af de bærende tag- og vægstolper i jorden. Selve taget og væggene er som regel helt forsvundet. Opstadvæven der var bygget af træ, kender vi heller ikke som et helt fund, men på mange bopladser finder vi vævevægte af brændt ler. På den måde kan vi alligevel sige noget om håndværket, selv om vi kun har små dele af redskabet bevaret. Disse vævevægte er fundet i resterne af et jernalderhus.

INHA: Dit hår er flammende rødt og dine øjne klare og blå. Din skønhed og dit røde hår har du fra din mor. Du er ikke så gammel endnu, men hjælper flittigt til på gården. Selvom du altid har de bedste hensigter, så kommer du alligevel tit galt af sted, du er nok det, man kalder en ballademager. Du elsker musik, elsker at danse til trommernes takt og fløjtes melodi. Du synger godt og underholder gerne med din stemme, når der er fest på gården. Du elsker, når der kommer gæster fra de andre landsbyer, så samles i alle sammen på landsbypladsen. Mens de voksne snakker om vigtige sager, så er der tid til at lege med de andre børn.

Træluren fra Nydam og romersk gravsten med blæseinstrument.

Musik blev sandsynligvis brugt til mange forskellige formål i jernalderen, blandt andet i krig. I Nydam mose er der sammen med store mængder våben fra 200- til 500-årene også fundet et blæseinstrument af elletræ. Lignende blæseinstrumenter er også fundet i Herning og Hølling i Midtjylland. Den romerske hær brugte blæseinstrumenter af metal til signalgivning. En sådan romersk signalblæser bliver mindet på en gravstele fra 214 e.Kr., hvor han er afbildet med sit horn. På Nationalmuseet kan du finde et hult stykke træ, som muligvis blev brugt som tromme om bord på en robåd i romersk jernalder. Find den i rum 19.

IRMINGU: Når du ikke lige passer børn, laver mad og holder huset rent, så er du glad for at flette kurve. For at flette en kurv skal du bruge halm og pil. Du fletter kurve til opbevaring af frugter, nødder, korn, værktøj, uld og meget andet. Fordelen ved de flettede kurve i forhold til lerkrukkerne er, at de ikke er så tunge, når man skal slæbe rundt på dem, og at de ikke går så let i stykker. Når du fletter, udtaler du nogle gange besværgelser, som derved bliver flettet ind i kurvene. På denne måde kan du bede kurvene om altid at være fyldt med god mad, og at de aldrig må fordærve maden.

Binding af halmkurv.

Kurve var sandsynligvis lige så almindelige i oldtiden som lerkar, men eftersom kurve er lavet af plantedele, er de kun sjældent bevaret til vores tid. Et af de steder, man har størst chance for at finde bevaret plantemateriale, er i vandmættet jord, for eksempel i gamle brønde. Én af de få kurve, vi har bevaret fra jernalderen, stammer da netop også fra en brønd fra bopladsen Vorbasse. Ved fremstillingen af en halmkurv kan man have brugt et stykke af et kohorn som på billedet. Når man finder sådan et stykke kohorn under en udgravning, kan man dog ikke vide, hvad stykket har været brugt til. Kohorn af denne art har også kunnet bruges til at fylde pølser gennem.

MAUO: Alle kvinderne i landsbyen ved, hvordan man laver lerkrukker, men dine krukker er særligt fine. Du udsmykker gerne dine lerkrukker med mæanderborter, det har din slægt altid gjort, i hvert fald så lang tid din mor kan huske.

Mæanderborten ligner en flod, der bugter sig gennem landskabet. Det sætter gerne din fantasi i gang, når du arbejder med leret, men du holder dig alligevel til de former, som man normalt laver i landsbyen. Til at lave ornamenterne bruger du spidse pinde i træ eller ben, og dem laver dine sønner gerne til dig, når i sidder om bålet ved aftensmåltidet.

Kar fra ældre romersk jernalder, Nordjylland.

De fleste gårde producerede sandsynligvis selv lertøj i ældre romersk jernalder. Hver landsdel havde sin egen måde at forme og dekorere lerkarrene på. I Østjylland foretrak man slanke, korthalsede krukker med mæandermønstre. I Vendsyssel, Himmerland og Thy dekorerede pottemagerne gerne keramikken med små stempler. Stemplerne kunne være formet som rosetter, cirkler, kantede figurer, kruseduller eller endda som fodspor. Det sorte kar stammer fra Hjermitzlev, Tolstrup sogn ved Hjørring og det høje kommer fra Snedsted ved Thisted.

I rum 21 på Nationalmuseet kan du se en montre med kar fra romersk jernalder

NANA: Året rundt samler du svampe, rødder, bark, kogler, lav og blomster, som du kan farve garn med. Blå fra vajd, gul fra røllike, brun fra bark, rød fra kraprod, det er nogle af de planter, du kigger efter. For at gøre garnet modtageligt for farven må du først varme ulden op i et kar med vand tilsat alun. Du har tænkt dig at sy en rød kjole til dig selv, det passer godt til dit temperament, og derfor putter du kraprod sammen med frisk vand i karret. I takt med at du varmer vandet op, bliver farven mørkere og mørkere. Omkring 90° varmt skal vandet være, før farven bliver rigtig teglrød.

Fragmenter af Lønne Hede dragten.

Lønne Hede dragten blev fundet i en kvindegrav dateret til 1. årh. e.Kr. syd for Ringkøbing Fjord. Dragten var vævet af uld, og efterfølgende farvet blå og rød. Som du kan se på billedet er farverne falmet efter et ophold på små 2000 år i jorden. Dragten var todelt og bestod af bluse og skørt og måske også halskæde og kappe. Blusen blev holdt sammen af tre fibler af bronze (en slags sikkerhedsnåle), én på hver skulder og én på brystet. Kvindens lyse hår var skilt i midten, og fire fletninger på hver side af hovedet blev samlet i nakken.

Tøj og sko fra jernalderens offermoser kan du se i rum 18.

SWARTO: Du kommer ikke fra Fyn, men derimod fra fastlandet mod syd. Din mand er høvding i landsbyen, så du mangler ikke noget. Du mødte din mand i dit hjemland, hvor han havde taget arbejde som lejesoldat. I modsætning til mange andre kvinder så fik du selv lov til at bestemme, hvem du ville have som mand, og du valgte Froda. Du er god til at lave mad, og din mand elsker, når du laver mad som i dit hjemland. Du kan godt lide at spille brætspil sammen med dine veninder, så det gør du, når lejligheden byder sig. Det er som regel om aftenen, når de mindste børn er lagt i seng. Så sidder I på varme pelse ved ildstedet og hygger jer.

Spillebrikker af glas fra Valløby.

Spillebrikkerne blev fundet i en rig mandsgrav blandt andet sammen med to sølvbægre, romersk import samt guld- og sølvsmykker. Graven stammer fra yngre romersk jernalder, nærmere bestemt 1. halvdel af 3. årh. e.Kr. Ved Nordrup i nærheden af Ringsted har man fundet en rig kvindegrav der, ud over smykker og drikkekar også indeholdt 40 spillebrikker af glas. Spillebrikker finder man kun i de fornemme grave, hvilket betyder at det var en del af overklassens livsstil at have tid til den slags fornøjelser. I Danmark efterlignede man de fine romerske spillebrikker af rav, ler og ben, men man kunne ikke forestille sig, at de fine romerske glasspillebrikker skulle spille mod de hjemlige efterligninger på samme spillebræt.

Spillebrikkerne fra Valløby kan du se i rum 19 på Nationalmuseet.

WIWIO: I dit liv hænger fødsel og død tæt sammen. Du hjælper de gravide kvinder med at føde deres børn, og det er ikke nogen let sag. Mange kvinder dør under fødslen sammen med deres nyfødte. Du har ikke mange hjælpemidler ved hånden, men du kender trods alt til nogle urter, der kan hjælpe. Først når barnet har overlevet en sommer og en vinter, er der håb om at det vokser sig stort og stærkt. De fleste kvinder har mange fødsler bag sig, men knap så mange børn med sig.

Tre bynke pollen set i mikroskop.

Arkæologien kan give os en idé om, hvordan livet var i jernalderen, men mange ting ved vi ikke noget om. En af de personer vi ikke kender fra jernalderen er fødselshjælperen. Der har med sikkerhed været en eller flere kloge koner i en hver landsby, der hjalp til under fødslen, men de har ikke sat sig nogen arkæologiske spor. I middelalderen skrev lægen Henrik Harpestreng en bog om urternes helbredende virkning. Bynke kunne man iflg. Harpestreng bruge, hvis man ville have en abort. Måske brugte man også bynke i jernalderen. Jordprøver fra jernalderlag har vist, at de nogle gange indeholder pollen (blomsterstøv) fra bynke.